

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Кафедра	Кафедра теорії і історії мистецтв	Рік навчання	1, 2
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Нормативна
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестри	3, 4

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Семестр 3 (осінь 2019)
30 вересня — 18 жовтня

Семестр 4 (весна 2020)
10 лютого — 29 лютого

Викладач Соколюк Людмила Данилівна, доктор мистецтвознавства

E-mail Sokolyuk_l@ukr.net

Заняття Семестр 3 (осінь 2019)

2-й рік навчання

Середа 13.00 – 16.20, ауд. 205 (3 корпус)

П'ятниця 14.45 – 16.20, ауд. 205 (3 корпус)

Семестр 2 (весна 2020)

1-й рік навчання

Четвер 13.00–14.35, ауд. 205 (3 корпус)

П'ятниця 13.00–14.35, ауд. 305 (3 корпус)

Субота 13.00–15.30, ауд. 305 (3 корпус)

2-й рік навчання

Четвер 14.45–16.20, ауд. 305 (3 корпус)

П'ятниця 14.45–16.20, ауд. 305 (3 корпус)

Субота 9.45–12.20, ауд. 305 (корпус)

Консультації Вівторок 12.00–13.00

Адреса к. 205, поверх 2, корпус 3, вул. Мистецтв 11

Телефон 057 706-02-81 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи і тільки у робочі дні. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — СПОДМ); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*. Окрім роздруківок для

аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Консультування з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години. Можливе листування у Viber тощо.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Знання загальної історії образотворчого і декоративного мистецтва на рівні магістратури.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення За аг. Ред.. Стівена Фартінга. Харків: Vivat, 2019. 575 с.

Методичні рекомендації

1. Соколюк Л.Д. Сучасні проблеми образотворчого та декоративного мистецтва: методичні рекомендації для аспірантів 1 курсу ОНСВО Доктор філософії. Харків : ХДАДМ, 2019. 12 с.
2. Соколюк Л.Д. Сучасні проблеми образотворчого та декоративного мистецтва: методичні рекомендації для аспірантів 2 курсу СВО Доктор філософії (видання друге). Харків : ХДАДМ, 2019. 16 с.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

Додаткові навчальні матеріали, ілюстрації зберігаються в електронному вигляді на кафедрі ТІМ ХДАДМ.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою навчальної дисципліни «Сучасні проблеми образотворчого та декоративного мистецтва» є формування в аспірантів ґрунтовних професійних навичок, спрямованих на вивчення історичного досвіду образотворчого і декоративного мистецтва, усвідомлення закономірностей його сучасного розвитку та сучасних проблем на прикладі видатних історичних і сучасних взірців, що сприятиме розвитку їхніх дослідницьких вмінь.

На лекційних і семінарських заняттях аспіранти набувають навичок теоретичного аналізу та виявлення проблем в сфері розвитку образотворчого і декоративного мистецтва з можливістю подальшого втілення результатів роботи в наукове середовище (тези, статті, доповіді на наукових конференціях тощо).

Дисципліна забезпечує спеціалізовані (фахові) компетентності: здатність аналізувати наукові питання та виявляти питання у сфері образотворчого і декоративного мистецтва.

Основними завданнями вивчення дисципліни є поглиблення і систематизація знань з обраного фаху; створення відчуття професійної приналежності до обраного фаху на рівні критичного аналізу досягнень декоративного і образотворчого мистецтва у світовій художній культурі; забезпечення необхідної теоретичної підготовки аспірантів до професійної діяльності.

Програмні компетентності

Здатність орієнтуватися у сучасному теоретичному дискурсі образотворчого та декоративного мистецтва; знатися на процесі їхнього історичного розвитку.

Здатність застосовувати знання з історії сучасного зарубіжного та вітчизняного мистецтва, орієнтуватися у практиках сучасного художнього процесу, його теоретичному дискурсі.

Програмні результати навчання

Орієнтуватися в процесі становлення та розвитку сучасної мистецької та реставраційної практики, застосовувати механізми її аналізу; знати сучасний стан наукової літератури за обраною спеціальністю.

Знати основні концепції, теоретичні та практичні проблеми історії розвитку мистецької та реставраційної діяльності

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається професійним сприйняттям особливостей розвитку пластичної мови образотворчого і декоративного мистецтва протягом його історії. Дисципліна «Сучасні проблеми образотворчого та декоративного мистецтва» вивчається аспірантами 1-го та 2-го років навчання зі спеціальності: «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво та реставрація»). Структура дисципліни складається з 6-ти змістових модулів Інформативний зміст навчальної дисципліни складається з 21 теми (6 кредитів ECTS, 180 год.). У весняному семестрі 1-го курсу та осінньому семестрі 2,-го курсу на вивчення дисципліни відводиться по 17 год. лекцій, по 4 год. семінарських занять та по 39 год. самостійної роботи. У осінньому семестрі 2-го курсу – 17 год. лекцій, 4 год. семінарських занять та 39 год. самостійної роботи.

Весняний семестр 1-го курсу: 60 год.; 17 год. лекції, 4 год. семінарські заняття, 39 год. самостійної роботи.

СТИЛІ, СТИЛІЗАЦІЯ, СТИЛІСТИКА

Тема 1. Вступ.

Тема 2. Стилї нового часу.

Тема 3. Стель і неостель.

Тема 4. Стель модерн та його двоїстість.

СТИЛЬ БАРОКО В УКРАЇНСЬКОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ І ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ

Тема 5. Стиль українського бароко. Вступ.

Тема 6. Особливості розвитку ансамблю усіх видів образотворчого і декоративного мистецтва в українському бароковому мистецтві.

Тема 7. Фольклорна основа українського декоративного барокового мистецтва.

Осінній семестр 1-го курсу: 60 год.; 17 год. лекції, 4 год. семінарські заняття, 39 год. самостійної роботи. .

СТИЛЬОВІ ТЕЧІЇ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ І ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ДОБИ МОДЕРНІЗМУ

Тема 8. Боротьба з академізмом в образотворчому і декоративному мистецтві другої половини XIX – початку XX ст.

Тема 9. Авангардні течії в образотворчому і декоративному мистецтві перших двох десятиліть XX ст.

Тема 10. Становлення художньо-промислової галузі в мистецтві першої третини XX ст.

Тема 11. Модерністські течії в образотворчому і декоративному мистецтві першої половини XX ст.

СТИЛЬОВІ ТЕЧІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ І ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ДОБИ МОДЕРНІЗМУ

Тема 12. Становлення художньо-промислової освіти у Харкові (др. пол. XIX ст.).

Тема 13. Український авангард першої третини XX ст.

Тема 14. Тоталітарне мистецтво і нонконформізм в українському мистецтві 1960-х рр.

Весняний семестр 2-го курсу: 60 год.; 17 год. лекції, 4 год. семінарські заняття, 39 год. самостійної роботи.

СТИЛЬОВІ ТЕЧІЇ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ І ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ДОБИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Тема 15. Постмодерні напрямки в образотворчому і декоративному мистецтві другої половини XX – початку XXI ст.

Тема 16. Проблема станковізму і монументалізму за доби постмодернізму.

Тема 17. Проблема синтезу мистецтв за доби постмодернізму.

Тема 18. Проблема традиції та інновацій в сучасній художній культурі.

СТИЛЬОВІ ПОШУКИ В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ ДОБИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Тема 19. Взаємозв'язок дизайнерської і станкової форм мистецької творчості в художній культурі Харкова.

Тема 20. «Нова хвиля» в українському мистецтві межі ХХ і ХХІ ст.

Тема 21. Сучасне авангардне мистецтво Харкова.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних та семінарських занять. Практичні та лабораторні заняття не передбачені. Самостійна робота здобувача спрямована на завершення семінарських завдань та закріплення лекційних тем. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, підготовка усних доповідей за лекційними темами дисципліни в контексті власного наукового дослідження (теми дисертації). Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є заліки. Для отримання заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу самостійної роботи. Для тих аспірантів, які бажають покращити результат, передбачені письмові контрольні питання за темами дисципліни (10 балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	задовільно	64–74	D
			незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	В	незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	С			

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як аспірантам, так і викладачу. Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції. У разі відрадження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю з аспірантами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтвержені). Запізнення на заняття не вітаються. Якщо аспірант пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Аспіранти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні екзаменів тощо). Жодні форми порушення академічної

добросовісності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю помічено списування, аспірант втрачає право отримати бали за тему і перескладає її під час заліку. Якщо це відбулось в процесі заліку — аспірант отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю. **Корисні посилання:** <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>
<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

Осінній семестр (2-й рік навчання)

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
02.10	15	Лекція	Постмодерні напрямки в образотворчому і декоративному мистецтві др. пол. ХХ – поч. ХХІ ст.	2	Есе на 150 слів	Письмово
02.10	16	Лекція	Проблема станковізму і монументалізму за доби постмодернізму	2	Есе на 350 слів	Письмово
04.10	17	Лекція	Проблема синтезу мистецтв за доби постмодернізму	2	Есе на 150 слів	Письмово
04.10	17	Семінар	Постмодернізм в художній культурі (в контексті наукових досліджень аспірантів)	1	Доповіді на семінарі	Роздруківка доповіді приноситься на заняття
09.10	17	Лекція	Проблема синтезу мистецтв за доби постмодернізму	1	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
09.10	18	Семінар	Постмодернізм в художній культурі (в контексті наукових досліджень аспірантів)	1	Доповіді на семінарі	Роздруківка доповіді приноситься на заняття
09.10	18	Лекція	Проблема традицій та інновацій в сучасній художній культурі	2	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
11.10	19	Лекція	Взаємозв'язок дизайнерської і станкових форм мистецької діяльності	2	Есе на 250 слів	Роздруківка доповіді приноситься на заняття

11.10	20	Лекція	«Нова хвиля» в українському мистецтві доби ХХ і ХХІ ст.	2	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
16.10	20	Семинар	Українське мистецтво межі ХХ і ХХІ ст.	1	Доповіді на семінарі	Роздруківка доповіді приноситься на заняття
16.10	20	Лекція	«Нова хвиля» в українському мистецтві доби ХХ і ХХІ ст.	1	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
16.10	21	Лекція	Сучасне авангардне мистецтво Харкова	2	Есе на 250 слів	Письмово
18.10	6	Лекція	Сучасне авангардне мистецтво Харкова	2		

Весняний семестр (1-й рік навчання)

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
04.02	1	Лекція	Вступ	2	Есе на 150 слів	Письмово
05.02	2	Лекція	Стилі нового часу	2	Есе на 350 слів	Письмово
06.02	3	Лекція	Стиль і неостиль	2	Есе на 150 слів	Письмово
06.02	3	Семинар		1	Неостиль в архітектурі Харкова	Письмово
11.02	4	Лекція	Стиль модерн та його двоїстість	2	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
12.02	4	Семинар	Український модерн	1	Доповіді на семінарі	Роздруківка доповіді приноситься на заняття
13.02	5	Лекція	Стиль українського бароко. Вступ	3	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
18.02	6	Лекція	Особливості розвитку ансамблю усіх видів образотворчого мистецтва в українському бароковому мистецтві	2	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття

19.02	6	Лекція	Особливості розвитку ансамблю усіх видів образотворчого мистецтва в українському бароковому мистецтві	1	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
20.02	6	Семинар	Особливості розвитку ансамблю усіх видів образотворчого мистецтва в українському бароковому мистецтві	2	Доповіді на семінарі	Роздруківка доповіді приноситься на заняття
20.02	7	Лекція	Фольклорна основа українського барокового мистецтва	1	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
26.02	7	Лекція	Фольклорна основа українського барокового мистецтва	2	Есе на 350 слів	Письмово

Весняний семестр (2-й рік навчання)

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
04.02	8	Лекція	Боротьба з академізмом в образотворчому й декоративному мистецтві й архітектурі др. пол. XIX – поч. XX ст.	2	Есе на 150 слів	Письмово
05.02	9	Лекція	Авангардні течії в образотворчому і декоративному мистецтві перших двох десятиліть XX ст.	2	Есе на 350 слів	Письмово

06.02	10	Лекція	Розвиток художньо-промислової галузі в мистецтві перш. третини ХХ ст..	2	Есе на 150 слів	Письмово
06.02	10	Семінар	ВХУТЕМАС і Бавгауз	1	Доповіді на семінарі	Роздруківка доповіді приноситься на заняття
11.02	11	Лекція	Модерністські течії в образотворчому і декоративному мистецтві перш. пол. ХХ ст.	2	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
12.02	11	Семінар	Модерністські течії в європейському й американському мистецтві перш. пол. ХХ ст.	1	Доповіді на семінарі	Роздруківка доповіді приноситься на заняття
13.02	12	Лекція	Художньо-промислова школа Раєвської-Іванової у Харкові	3	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
18.02	13	Лекція	Український авангард перш. третини ХХ ст.	2	Есе на 250 слів	Роздруківка доповіді приноситься на заняття
19.02	13	Лекція	Український авангард перш. третини ХХ ст.	1	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
20.02	13	Семінар	Мистецтво української діаспори	2	Доповіді на семінарі	Роздруківка доповіді приноситься на заняття
20.02	14	Лекція	Тоталітарне мистецтво і нонконформізм в українському мистецтві в українській художній культурі	1	Есе на 250 слів	Роздруківка приноситься на заняття
26.02	14	Лекція	Тоталітарне мистецтво і нонконформізм в українському мистецтві в українській художній культурі	2	Есе на 250 слів	Письмово

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
1, 8, 15	Поточний контроль	0–15
2, 9, 16	Поточний контроль	0–15
3, 10, 17	Поточний контроль	0–15
4, 11, 18	Поточний контроль	0–15
5, 12, 19	Поточний контроль	0–15
6, 13, 20	Поточний контроль	0–15
7, 14, 21	Поточний контроль	0–20
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–15	0–20	
A	15	16-19	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
B	13	14	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив декілька незначних помилок
C	9–10	11–12	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматуванням
D	5-6	7–8	Аспірант не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматуванням
E	1–2	3–4	Аспірант в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність аспіранта під час семінарських занять (3), виступ на конференції або публікацію статті за темою дослідження, виконані в межах дисципліни (5–8), а також участь у житті групи (1–3). Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О. Зміни парадигми функціонування образотворчого мистецтва в Україні 1950-х – 2005 років. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст. У 2 кн. – К.: Інтертехнологія, 2006. Кн. 2. – С. 193 – 239.
2. Андреева Е. Постмодернізм. Искусство второй половины ХХ – начала ХХІ века. – СПб.: Азбука-классика, 2007. – 448 с.
3. Аполлон. Терминологический словарь. Изобразительное и декоративное искусство. Архитектура. М., 1997. – 735 с.
4. Біла А. Символізм. – К.: Темпора, 2010. – 272 с.
5. Вельфлін Г. Основные понятия истории искусства. Проблема эволюции стиля в новом искусстве.— СПб.: МИФРИЛ, 1994. — 428 с.
6. Виппер Б.Р. Введение в историческое изучение искусства. 2-е изд. испр. и доп. — М. : Изобр. искусство, 1985. — 288 с.

7. Власов В. Абстрактивизм. Абстрактное искусство. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2004. Т. 1. А. С. 34 – 40.
8. Власов В. Авангардизм. Авангардное искусство. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2004. Т. 1. А. С. 44 – 48.
9. Власов В. Ампи́р, или «стиль империи». Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2004. Т. 1. А. С. 219 – 228.
10. Власов В. Барокко. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2004. Т. II. Б – В. С. 53 – 84.
11. Власов В. «Викторианский стиль». Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2004. Т. II. Б – В. С. 571 – 575.
12. Власов В. Дада. Дадаизм. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2005. Т. III. Г – З. С. 335 – 336.
13. Власов В. Импрессионизм. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2006. Т. IV. И – К. С. 93 – 100.
14. Власов В. Историзм. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2006. Т. IV. И – К. С. 189 – 196.
15. Власов В. Классицизм. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2006. Т. IV. И – К. С. 487 – 501.
16. Власов В. Конструирование. Конструктивизм. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2006. Т. IV. И – К. С. 584 – 589.
17. Власов В. Кубизм. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2006. Т. IV. И – К. С. 710 – 713.
18. Власов В. Лучизм. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2006. Т. V. Л – М. С. 170 – 171.
19. Власов В. Направление художественное. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2007. Т. VI. Н – О. С. 53 – 56.
20. Власов В. Неости́ли. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2007. Т. VI. Н – О. С. 204 – 210.
21. Власов В. Постмодерна искусство. Постмодернизм. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2007. Т. VII. П. С. 648 – 652.
22. Власов В. Романтизм. Романтика. Романтичность. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2008. Т. VIII. Р – С. С. 271 – 282.
23. Власов В. Стиль. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2008. Т. IX. Ск – У. С. 260 – 270.
24. Власов В.Г. Течение художественное. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-классика, 2008. Т. IX. Ск – У. С. 512.
25. Демпси Эми. Стили, школы, направления. – М., 2008. – 303 с.
26. Европейский символизм. СПб.: Алтейя, 2006. 495 с.
27. Ильин И.П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. — М., 1996.
28. Каплун А.И. Стиль и архитектура. М.: Стройиздат. 1985. 230 с.
29. Лейбфрейд А.Ю., Полякова Ю.Ю. Харьков. От крепости до столицы. Заметки о старом городе. Харьков: Фолио, 2004. 330 с.

30. Моран Анри де. История декоративно-прикладного искусства от древнейших времен до наших дней с приложением статьи Джеральда Гассио-Талабо о дизайне. М.: Искусство, 1982. 576 с.
31. Моргун О.Л. Историзм в архітектурі Одеси другої половини ХІХ – початку ХХ ст. (стильові і композиційні аспекти). Автореф. дис...канд.. архітектури. Одеса, 2010.
32. Павлова Т. Мистці українського авангарду в Харкові. — Х. : Графпром, 2015. — 474 с.
33. Панофский Э. Ренесанс и «ренессансы» в искусстве Запада. — М. : Искусство, 1998. — 362 с.
34. Пучков А. Архітектурна практика України у пошуках перерваної традиції. 1991 – 2006 роки. Парадоксальні спостереження. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст. У 2 кн. – К.: Інтертехнологія, 2006. – С. 424 – 481.
35. Сарабьянов Д.В. Стиль модерн. Истоки. История. Проблемы. М.: Искусство, 1989. 292 с.
36. Смирна О. Український мистецький нонконформізм. Історичний і світоглядний вимір. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст. У 2 кн. – К.: Інтертехнологія, 2006. – С. 77 – 94.
37. Соколова Т. Орнамент – почерк епохи. Ленинград: Аврора, 1972. 174 с.
38. Соколюк Л. Михайло Бойчук та його школа. — Х. : Видавець Савчук О.О., 2014. — 386 с.
39. Стешенко С. В. Вклад харьковских архитекторов в развитие губернского церковного зодчества. Зб. матеріалів Всеукраїнської наукової конференції професорсько-викладацького складу та студентів. ХДАДМ. 15 травня 2015 р. С. 29 – 35.
40. Устюгова Е.Н. Стиль и культура. Опыт построения общей теории стиля. СПб. СПб., 2003.